

Lidé v krajině

Osídlení krajiny

Nejstarší lidmi obývané místo ve zdejší krajině najdeme na Hradištském vrchu. Téměř před třemi tisíci lety zde vzniklo hradiště, které bylo obydlené několik století. Dodnes tu můžeme vidět pozůstatky ochranných valů, které měly obvod více než 3,5 km a také tři prameny, které obyvatele zásobovaly vodou. Do hradiště se vcházelo pěti branami ve valech, těmito místy vedou používané cesty dodnes.

Valy byly postaveny ze dvou řad kamenů vzdálených od sebe až 2,5 m a vysokých kolem 1,5 m. Prostor mezi zdmi byl vyplněn hlínou a drobnějšími kamínky. Uvnitř opevnění mohlo žít až kolem tisíce lidí, zdejší hradiště je tak druhým největším v západních Čechách. Při archeologických průzkumech tu byly objeveny základy pravěkých domů a velké množství střepů keramických nádob. Několik set let po svém založení zřejmě hradiště zničil požár a již nebylo obnoveno, část jeho pozůstatků byla ve 20. století zlikvidována při rozšiřování zdejšího lomu.

Porovnej počet obyvatel, kteří obývali zdejší hradiště s počtem obyvatel obce, ve které se nachází tvá škola.

Podobně staré jsou také nálezy střepů ze Šipína, kde se hradiště nacházelo zhruba v místech dnešního kostela sv. Barbory a jeho okolí. V této době byl pravděpodobně obýván i vrch Krasíkov. V blízkosti Čertova kamene u Záchlumí či poblíž Slavic byla nalezena pohřebiště s mohylami.

Další četnější důkazy o osídlení naší oblasti jsou až o 1200 let mladší. Přibližně v té době vzniklo Bezemínské hradiště, které je považováno za nejstarší slovanské hradiště západních Čech, a které bylo v 8. a 9. století centrem oblasti. Tam, kde hranice netvořily strmé skalnaté svahy, bylo hradiště opevněno opět kamenným valem, před kterým byl vykopán příkop. Pozůstatky jsou zde dobře vidět i dnes, stejně jako malé mohyly na pohřebišti jižně od hradiště. I Bezemínské hradiště pravděpodobně zničil požár, místo něj pak bylo vybudováno hradiště na protějším vrchu – na Šipíně.

Ve stejné době existovalo slovanské hradiště i na Milkovském čihadle. Mohyly byly nalezeny i blízko Lhoty u Černošína nebo poblíž Vrbic u Bezdužic.

O tři sta let později zde byly zakládány první vesnice. Nejdříve bylo osídleno okolí dnešních větších obcí – Bezdužic, Černošína, Horních Kozolup či Svojšína,

v dalších stoletích postupně vznikaly vesnice i na zbytku území. Tak se postupně vytvořila síť několika větších vsí, doplněná mnoha malými vesnicemi a samostatně stojícími mlýny či pilami. Velké vsi jako Bezručice, Lestkov či Černošín se vyznačují tím, že v centru navazují (nebo původně navazovaly) domy jeden na druhý, v malých vsích jsou domy oddělené.

Podívej se na letecký snímek obce, ve které žiješ. Jaký má tvar? Je protažená do délky podél cesty nebo potoka? Nebo má spíš kruhový nebo čtvercový tvar? Dá se najít náves? Co na návsi stojí?

První vesnice

První vesnice byly zakládány v blízkosti významných cest a na místech s nejvhodnějšími přírodními podmínkami. Důležitý byl zdroj vody, dostatek dřeva na stavbu obydlí i výrobu nástrojů a úrodná půda pro pěstování plodin a pastvu dobytka. Nejprve tvořilo ves jen několik hospodářství neuspořádaně stojících poblíž sebe, později byl prostor před založením vesnice přesně vyměřen, rozdělen na stejné díly a bylo naplánováno i rozmístění staveb. Jednotlivé domy se potom stavěly většinou buď kolem návsi nebo podél potoka či cesty. Na domy navazovaly zahrady, sady a pole a za nimi pak zůstal nevykácený les.

Zpočátku veškerou zdejší půdu i s vesnicemi vlastnily kláštery v Kladruších a Teplé nebo šlechta. Později byly obdělávané pozemky majetkem jednotlivých hospodářů, a ti z nich klášterům či šlechtě platili dávky v podobě peněz, úrody i práce. Až do poloviny 19. století tak obyvatelé pracovali určitý počet dní v roce pro statky, které patřily jejich pánům, obyvatelé Bezručického panství pak museli v jisté době své vrchnosti odevzdávat určité množství v lese nasbíraných hub.

Většina sídel se nachází na plošinách nad údolím potoků. Proč tomu tak je, když půda v údolích je úrodná a i vody je tu dostatek?

Některé obce přestaly brzy existovat, nejčastěji vinou válek. Takový osud potkal Kopáčov, Tisvice nebo Křivoústy. Na místě vesnice Libovice u Horních Kozolup je dnes samota, poblíž zaniklé vsi Drahovice u Zádubu stával hospodářský dvůr,

později hájovna.

Zkus vypátrat, kde ležely první tři vyjmenované zaniklé vesnice.

Ve zdejší krajině se usidlovali čeští i němečtí obyvatelé, během staletí pak počet německých obyvatel převládl, podobně jako v ostatních příhraničních oblastech naší republiky. Část zdejších obyvatel tvořili také Židé. Bývalou synagogu bychom dodnes našli v Bezduřicích či Kořenu, ty ve Svojsíně nebo Lestkově byly zbořeny. V Kořenu se zachoval částečně i židovský hřbitov, stejně tak v Řebří a u Řešína.

Kdo jsou Židé? Co je to synagoga?

Kromě Švamberků, Gutštejnů či Löwensteinů žilo ve zdejší oblasti mnoho menších šlechtických rodů. Vesnice, které patřily šlechtě, často měnily své majitele, oproti tomu majetek klášterů býval stálější.

Drobná šlechta si stavěla tvrze, významné rody si budovaly hrady. Pro hrady nejčastěji volili místa na vyvýšeninách nad prudkými srázy vedoucími k potokům.

Tvrze se obvykle nacházely na okraji vsi nebo na dobře chráněném místě poblíž.

Z jakých částí se skládala tvrz? Jakou měla (stejně jako hrad) funkci?

Podle archeologických nálezů nebo zmínek v historických písemnostech se domníváme, že tvrze existovaly v Řešíně, Pačíně, Hanově, Čelivi, Očíně, Zádubu, či bývalém Milkově. Alespoň patrné terénní nerovnosti označují místa, kde zřejmě stávala tvrz u Černošína při silnici do Stříbra, tvrz v Dolních Polžicích nebo tvrz v blízkosti Dolního Lhoteckého rybníka. Ta zřejmě zanikla velmi brzy, stejně jako tvrze v Lomech či Očíně. Postupem času začaly být tvrze pro své obyvatele málo pohodlné a jejich obranná funkce nebyla již tak důležitá, proto byly některé tvrze byly přestavěny na zámky. Na zbytcích tvrze stojí zámek v Cebivi i ve Svojsíně. Stejně tak byla na malý zámek přestavěna tvrz ve Slavicích, později se ale tento zámek stal součástí panského hospodářského dvora (statku) a nový zámek byl

postaven opodál. Na zbytcích staré tvrze stál zřejmě i hospodářský dvůr v Kokašicích.

Nakresli tvrz, jak podle tebe vypadala v době, kdy na ní žila šlechtická rodina:

Z některých zdejších hradů dnes již nezbývá o mnoho víc než z tvrzí. Když budeme pečlivě hledat, najdeme na ostrohu nad Úterským potokem, poblíž Starého mlýna, nepatrné zbytky zdí hradu Falkenštejn, o kterém neexistuje mnoho informací. Není známo kdy a kým byl postaven. O mnoho víc toho nevíme ani o zaniklém hrádku Šontálu, z něhož jsou dnes patrné jen příkopy, které ho obklopovaly.

Viš, z čeho pochází a co znamená název posledního jmenovaného hradu? Pomůže ti jméno vsi, poblíž které hrad stával, a potom budeš potřebovat znalost jednoho cizího jazyka.

Původní hrad v Bezdržicích byl postupně přestavěn na zámek. Na místě hradu Třebel, zničeného v 17. století při obsazení Švédy, byl postaven rozsáhlý panský dvůr, ze kterého dodnes stojí sýpka a několik hradeb.

Zdejší krajinu pak neopakovatelně dokreslují zříceniny hradů Volfštejna, Gutštejna a Švamberku.

Švamberku se někdy říká Krasíkov. Dovedl bys vysvětlit, proč to tak je?

Zámek ve Svojsíně stojí v těsné blízkosti kostela a je s ním přímo spojen krytou lávkou. Takto byla propojena s kostelem už tvrz, přičemž chodba vedla na místo, odkud šlechtická rodina přihlížela mši.

Zámek v Cebivi byl postaven na zbytcích vyhořelé tvrze. Přední část byla postavena dříve a byla více vyzdobená zvenčí i zevnitř. Zde majitelé bydleli a byla zde i rodinná kaple. Místnosti v zadní části byly menší a sloužily jako byty a kanceláře úředníků. Bezdruzický zámek má dodnes dvě křídla tvořená pozůstatky původního hradu, zbylá část byla dostavěna později. Z hradu prý ještě v předminulém století vedly tajemné podzemní chodby. Jedna z nich ústila ven na úpatí skály, na které stojí hrad, zbylé dvě končily ve studnách daleko od zámku. Lovecký

zámeček Daňkov byl postaven na místě hospodářského dvora Gutštejn, který patřil k hradu stojícímu nedaleko odtud. Před dvěma sty lety byla na pozemcích dvora založena daňčí obora, statek byl přejmenován a byl v něm postaven jednoduchý zámeček pro ubytování hostů, kteří sem přijížděli na hony.

Zámek ve Slavicích byl také postaven zhruba před dvěma sty lety, nejnápadnější části, věžičky, získal až při přestavbě před necelými devadesáti lety. Nikdy nesloužil k trvalému bydlení, ale jako sídlo pro hosty a také pro úředníky – správce panství.

K tvrzím, hradům a někdy i zámkům se vážou nejruznější pověsti. Znáš nějakou?

Nejstarší tvrze se stavěly obvykle na okraji vsí v těsné blízkosti kostela a obě tyto stavby měly obrannou funkci. Po nějakém čase se kostely začaly stavět zvlášť a blíž středu vsi, někdy přímo na návsi, někdy na vyvýšeném místě. Náves a kostel byly

místem, kde se lidé setkávali. Na mše pravidelně přicházeli i lidé z okolních vsí, protože v menších vesničkách stály většinou jen kapličky, kde se mše pravidelně nesloužily. Po skončení mši se pak na návších probíraly uplynulé události a někdy i uzavíraly obchody.

Když se vesnice v průběhu staletí rozrůstala, nestavěly se nové domy jen při okrajích vsí,

ale i na volném prostranství přímo uprostřed. Tady často vznikaly nepravidelné shluky domků chudých obyvatel nebo řemeslníků.

Ještě z osmdesát let starého popisu se můžeme dočíst, že návěs vůbec nebyla hezkou částí obce, kde by se lidem líbilo pobývat delší dobu. Píše se v něm, že prý pěkně působí ve většině zdejších vesnic návěsní rybníček s kachnami a kaplička nebo kostel, někdy doprovázený pěknými vzrostlými stromy. Dojem ale kazí, když je na návsi staveb víc, jak to často bývá. Obvykle zde stojí kovárna s obecním zvonem ve věžičce, chudobinec nebo několik domků nejchudších obyvatel a někdy také škola. Všechny tyto budovy prý bývají ve špatném stavu, a někde se ještě navíc zbylý prostor na návsi na jaře oseje obilím a po sklizni nechá zarůst plevellem. Dále pisatel pochvaluje, že už před nějakým časem bylo zakázáno umísťovat na návěs hnojiště.

K čemu byl na kovárně zvon? Někdy ke stejnému účelu sloužila i samostatná zvonička nebo zvon v kapličce.

V mnoha vsích stávaly také velké panské hospodářské statky (říkalo se jim poplužní dvory). Z většiny se dodnes zachovaly jen jednotlivé budovy. U Krasíkova nebo Machařova naopak zanikla víska, ke které původně dvůr patřil.

Jak vypadal dům

Několik stovek let vypadal dům našich předků stále podobně. Vcházelo se do síně, z ní vedly dveře do světnice a do komory. Ve světnici měla hlavní místo kamna a stůl s lavicemi. Na kamnech se vařilo a zároveň udržovaly v domě teplo. Kolem stolu se scházela celá rodina. Kromě toho se ve světnici i spalo. Zásoby se skladovaly v komoře, oblečení a další předměty byly často uloženy v truhlách v nízkém patře nebo na půdě. Tam také někdy spaly starší děti. Vedle těchto obytných částí byl součástí domu chlév pro domácí zvířata. Domy tak měly obdélníkový tvar, někdy byly kolmo přistavěny další hospodářské budovy a výměnek. Dům pak měl tvar písmene L či U. Stavení mívala kamennou podezdívku a dřevěné stěny, domky chudých byly celé dřevěné. Některé domy bývaly hrázděné, jako je to obvyklé na Chebsku. Později se začaly stavět domy zděné cihlami. Teprve asi před sto lety se začaly běžněji budovat domy s větším počtem obytných místností.

K čemu sloužil výměnek?

Návsi procházely cesty spojující jednotlivé vesnice. Tam, kde cesta ve vsi končila, zůstala, často dodnes, nevyasfaltovaná. Větší cesty, které vedly do vzdálenějších míst, procházely kolem vesnic, teprve později byly některé důležité silnice vedeny přímo přes vsi.

Nejbližší okolí vesnice jste pak mohli prochodit křížem krázem po prašných polních cestách. Ty vedly od domu k polím, po mezích mezi jednotlivými poličky i do lesa. Některé byly široké, aby jimi mohl projet vůz tažený koněm nebo krávou, po mnoha úzkých pěšinách byste prošli jen pěšky.

Na rozcestích a významných bodech se od pradávna stavěly kříže, sloužící jako orientační body i místa k zastavení. Nejprve byly dřevěné, pak kamenné a později i železné. Na poutních cestách je v pozdějších dobách doplňovala boží muka. Na místech významných událostí pak lidé stavěli ještě smírčí a později pamětní kříže, někdy i kapličky. Ke všem těmto stavbám se často jako doprovod vysazovaly stromy.

Jak vypadaly původně poutě? Proč se konaly?

Smírčí a pamětní kříže

V dávné minulosti bylo vrahům jako součást trestu někdy ukládáno, aby na místě vraždy postavili kamenný křížek. Byla to součást smírčí smlouvy s rodinou oběti, která měla zajistit, že se pozůstalí nebudou mstít vrahovi ani jeho rodině. Proto se takovým křížům říkalo smírčí. Kromě toho bylo ve smlouvě uvedeno, kolik má vrah pozůstalé rodině zaplatit jako odškodné.

V pozdějších dobách pak na místech tragických událostí stavěly pamětní kameny či křížky rodiny zemřelých. Další křížky nebo i kapličky se stavěly naopak jako poděkování za nějakou šťastnou událost – když se například někdo uzdravil z vážné nemoci nebo zotavil po těžkém úrazu.

Tyto stavbičky v krajině spolu s božími mukami nám dodnes vyprávějí tajemné dávné příběhy. Bohužel díky tomu, že jsou malé, bylo vždy nejsnazší je zničit nebo odstranit, a tak mnoho z nich během minulého století zmizelo v nenávratnu.

Smírčí kříže jsou z těchto drobných památek nejstarší, a proto se jich dodnes zachovalo nejméně. Mnoho z nich bylo také přemístěno, jako například kříž, který najdeme dnes v lázeňském parku v Konstantinových Lázních. Původně stál u Starých lázní a patří k jedněm z největších v této oblasti. I křížek, který můžeme dnes vidět u jedné z chalup na samotě U Silnice, původně stával někde v okolí. Smírčí kříže stojí i v Kokašicích či Svojsíně. Pamětní kámen a mnohem starší křížek

najdeme také v blízkosti Šipína a na mnoha dalších místech. Jeden z nejtajemnějších kamenných křížků najdeme v údolí při cestě z Krínova ke Kosímu potoku. Je znám velmi dlouho, ale také byl během let několikrát ztracen a znovu nalezen. Není jasný ani jeho původ. Mohl by to být smírčí kříž, který měl vystavět jistý Filip ze Stanu za vraždu jistého Ondřeje Mestla z Krínova, spáchanou roku 1548. Anebo se váže k některému z činů loupeživého Jana Bavůrka ze Švamberka, který sídlil v Krínově na tvrzi a žil přibližně ve stejné době.

Na okraji borového lesíka pod Kozím vrchem u Dlouhého Hradiště stojí zapomenutý, ne příliš starý pamětní kámen s nápisem, který připomíná lesního praktikanta z panského dvora Gutštejn Bartoloměje Mangese. Bylo mu 18 let a byl tu v roce 1863 zastřelen pytlákem. Menších kovových křížků podél cest je po celé oblasti několik desítek, i když mnohé nejsou v dobrém stavu.

Přestože bylo hodně božích muk zničeno, je jich dnes na Tachovsku nejvíc z celých Západních Čech. Zřejmě přes 500 let stará boží muka stojí na Šipíně. Zdobenou horní část božích muk původně z Krivců dnes najdeme u domu v Bezdruzicích. U domu na okraji Konstantinových Lázní je pak umístěna část božích muk, kdysi stávajících u silnice mezi Lestkovem a Vysokým Jamným.

Na úbočí Hradištského vrchu stojí v malém výklenku socha Panny Marie. Před 360 lety se poblíž ztratila dcerka hajného, která tu byla s maminkou trhat jahody. Když se do večera nevrátila domů, začali jí rodiče a sousedé hledat a pokračovali i druhý den. Našli ji spokojeně sedět vedle skály, a když se jí ptali, zda se v noci v lese nebála, řekla, že ne, protože s ní byla krásná paní s malým chlapečkem. Lidé si domysleli, že to nemohl být nikdo jiný než Panna Maria a rodiče pak jako poděkování

nechali postavit její sochu na místo, kde holčičku našli. Lidé se sem potom chodili modlit a prosit Pannu Marii o pomoc a mnoho přání se prý od té doby splnilo.

Zdaleka nejnápadnější kaplička stojí na Ovčím vrchu. Víš, kdo ji nechal postavit a proč?

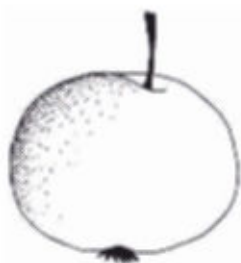
Obživa místních obyvatel

Valná většina obyvatel zdejší oblasti se od pradávna živila zemědělstvím. Převažovalo pěstování plodin, hlavně obilí. V okolí Svojšína se například v předminulém století selo většinou jen žito. Rozšířené bylo i pěstování ovocných stromů. Malé sady se nacházely za jednotlivými domy. Na okrajích vesnic,

třeba v okolí Dlouhého a Okrouhlého hradiště, Daňkova či Krasíkova byly zakládány i sady rozsáhlejší. Ovocné stromy lemovaly také cesty a často byly vysazovány i kolem hranic vrchnostenských polí. Převládaly jabloně, ale pěstovaly se i třešně, švestky či hrušně. V okolí Slavic, Bezdruzic, Třebele a snad i jinde byl pěstován chmel. Ten se zajisté zpracovával v pivovarech v Třebeli, Bezdruzicích či ve dvoře Krasíkov. Zdejší pivovar fungoval až do konce 2. světové války, celkem 235 let. Podle tradice býval pivovar i v Dolních Polžicích a Břetislavi. Na začátku minulého století byl téměř v každé vsi hostinec nebo hospoda. Hostinští obvykle měli jako hlavní povolání zemědělské hospodaření, někdy byl hospodský zároveň řezník.

Pod každý obrázek napiš název ovoce a také stromu, na kterém roste.

Tradičně se v oblasti chovaly ovce. V době, kdy existovaly poplužní dvory, náležel téměř ke každému z nich ovčín. Svého času zde byla chována velká stáda ovčí merino s velmi jemnou kvalitní vlnou. Podle ovčina, který stál na jeho úpatí, má své jméno i Ovčí vrch.

V 18. a 19. století se téměř veškerá ovčí vlna z okolí zpracovávala v textilní továrně (manufaktuře) v Bezručicích. Továrna byla jednou z nejstarších v západních Čechách a vyráběly se tu vlněné látky, punčochy a materiál na pytle.

Zdejší lidé samozřejmě chovali i hovězí dobytek, jednak v jednotlivých chalupách, jednak na statcích. Jaké bylo využití těchto zvířat?

Téměř v každé větší vsi bychom už od pradávna našli alespoň jednoho ševce, tkalce nebo koželuha. V Černošíně byly v jisté době v provozu dokonce dvě obuvnické továrny a dříve i třicet jednotlivých ševců. Leckde nechyběl kovář, na úpatí Bezručinského hradiště byla kovárna s vodním pohonem (hamr), kde se jeden čas vyráběly zbraně, později pak hřebíky a zemědělské náčiní. Nakonec se hamr, patřící k Šipínu, změnil v pilu na řezání prken a další zpracování dřeva, stejně jako některé mlýny. Těch bylo na zdejších potocích opravdu velké množství. Není tedy divu, že jedněmi z nejrozšířenějších živností bylo mlynářství, později také pekařství.

Hodně mlýnů mělo jedno vodní kolo, větší mlýny jich však měly víc. Zapátrej v turistických průvodcích či panelech naučných stezek a najdi alespoň dva mlýny ve zdejší oblasti, které měly tři mlýnská kola.

Nezanedbatelným zdrojem obživy místních byly zdejší lesy. Kromě pil u potoků byl například v Cebivi bednář, v Bezručicích truhlář či kolář, ve Svojsíně tesař i truhlář a v Černošíně existovala továrna na zpracování dřeva a výrobu sirek. Kromě kořenské papírny fungovala několik desítek let i papírna na Hadovce u Cebivi (dnes Papírový mlýn). V minulosti lidé oceňovali i větve z pokácených stromů, používali je hlavně jako podestýlku do chlévů pro dobytek.

Čím se zabýval bednář?

Nemálo lidí tu získávalo obživu díky těžbě nerostných surovin. Jednak to byli lidé pracující v lomu na Hradištském vrchu a v ostatních místech těžby, jednak lidé, kteří nerostné suroviny zpracovávali a zužitkovávali. Kameník byl pravděpodobně v Kohoutově, skláři byli v Bezručicích či Kokašicích, hrnčíř v Bezručicích i jinde. Tradici měla i malba keramiky. U Horních Polžic stávala flusárna, zařízení, ve kterém se z popela stromů vyráběla látka potaš, potřebná k výrobě skla, ale i mýdel nebo barviv. Obchodu s různými předměty a materiály se věnovaly hlavně židovské rodiny.

V minulosti žili lidé jinak než dnes. Zjisti, jak vypadal jejich všední den. Tehdejší život provázelo dodržování mnoha zvyků. Popiš alespoň jeden a řekni, ke které části roku se váže.

Díky výskytu léčivých minerálních pramenů mohlo mnoho lidí najít zaměstnání v lázeňství. První lázeňský domek vyrostl poblíž Nové vsi u dávno známého sirného pramene, kterému se říkalo Smraďoch už v roce 1809. Myšlenka na lázeňské využití však přišla docela náhodou, když byly v okolí prováděny rozsáhlé průzkumy, které měly objevit uhlí nebo drahé kovy, které by se daly těžit. První dřevěný lázeňský domek přestal brzy svou

velikostí stačit. Již za tři roky byl postaven nový dům s 22 pokoji, lázeňskými místnostmi a hostincem. Pramen byl zároveň upraven tak, aby se v něm dalo pohodlně koupat.

Kde se tyto Staré Lázně nachází?

Později byl v blízkosti Starých lázní vybudován rybník a vysazen lesopark. Kromě koupelí chtěly lázně nabízet hostům také pitné kůry, a kvůli tomu byly prozkoumány prameny na úpatí Hradištského vrchu. Poté byl postaven nový lázeňský dům blíže těmto pramenům a založen lázeňský park s kolonádou, kam byly prameny svedeny. Tak vznikl základ centra dnešní obce. Až do roku 1924 patřily lázně stále k Nové vsi a teprve asi od roku 1900 se začaly častěji nazývat Konstantinovými lázněmi místo Lázní Nová Ves.

V lázních se dodnes léčí hlavně nemoci srdce a cév a dále nemoci pohybového a dýchacího ústrojí.

Podle čeho získaly lázně své dnešní jméno a proč?

Nejenom lázně, ale i památky a krásná krajina láká do zdejších končin již více než sto let výletníky. A téměř stejně dlouho tu existují různá zařízení, která jim mají pobyt zpříjemnit. Na Vlčí hoře například stávala restaurace s možností přespání, kterou pivem zásoboval pivovar v Třebeli. Bývala tu i rozhledna s vyhlídkou postavená na počest básníka J. W. Goethe. V mnoha obcích byly hospody, které nabízely i jednoduché ubytování. U rybníka na okraji Černošína stály převlékací kabiny a terasa s občerstvením. Louky v údolí potoků i blízko Mže pravidelně hostily letní, hlavně skautské, tábory.

Historické proměny krajiny

Sudety

Jako Sudety jsou označovány příhraniční části České republiky, kde před 2. světovou válkou žilo německé obyvatelstvo. Během války patřilo toto území k Německu, na jejím konci bylo připojeno zpět k Československu. Obyvatelé německé národnosti byli vystěhováni do Německa a místo nich se do oblastí Sudet stěhovali lidé z různých míst Československa, reemigranti – Češi, kteří dosud žili v cizině, a také Romové a lidé jiných národností.

Zásadní zlom v životě zdejších lidí a v dalším vývoji krajiny znamenala

2. světová válka, zejména pak její konec. Na území tehdejšího soudního okresu Bezručice, které bylo o něco větší než území dnešního mikroregionu, žilo téměř 14 000 Němců a jen kolem 80 Čechů, takže po vynuceném odchodu německých obyvatel zůstala krajina téměř liduprázdná a opuštěná. Nových obyvatel bylo méně než původních a mnoho z nich zjistilo, že život v pohraničí je příliš tvrdý a znovu odcházelo do vnitrozemí. Většina nově příchozích se stěhovala tam, kde byly v dosahu alespoň základní služby, jako je obchod s potravinami. Chalupy v nejmenších vesnicích proto zůstávaly opuštěné a rychle chátraly, některé menší a vzdálenější vsi dokonce zanikly úplně. Například Horní Víska severně od

Olbramova zanikla již několik let po válce, Milkov o něco později. Kde stály chalupy Milkova, dnes napovídá jen několik vzrostlých stromů uprostřed pole a jméno blízkého vrchu Milkovské čihadlo. Tato ves patřila k nejstarším, ale zároveň k těm menším – nejvíce měla 8 domů a 48 obyvatel.

Podarí se ti vypátrat, kolik obyvatel žilo v obci, ve které bydlíš, před 2. světovou válkou? Srovnej tento počet s dnešním.

Zvyknout si na novém místě, kde jste obklopeni lidmi, kteří přišli z nejrůznějších koutů země a každý z nich má jiné životní zvyky, a najít trvalou obživu nebylo vůbec jednoduché. A tak je pochopitelné, že novým obyvatelům nezbývalo mnoho sil ani chuti k udržování hezkého vzhledu vesnic, ve kterých žili. Mnohde chátraly kostely, kapličky a kříže, často poničené už z války, zarůstaly návesní rybníčky. Hned po válce bylo zničeno mnoho hřbitovů.

V roce 1948 převzala vládu v tehdejším Československu Komunistická strana, což znamenalo i pro zdejší obyvatele další změny. Nejzřetelnější zde bylo asi budování JZD – státních jednotných zemědělských družstev, do kterých byla postupně zahrnuta téměř všechna zemědělská půda. A velká část obyvatel v nich začala pracovat. Jak se tehdy hospodařilo, jsme si již částečně řekli hned na začátku první kapitoly. Byla snaha na jakékoliv půdě vypěstovat co největší úrodu. Pole byla obrovská, aby se na nich dobře pohybovaly velké stroje. Všechna bývalá polička byla nyní v několika etapách spojena do obrovských lánů. Meze a pěšiny byly rozorávány a s nimi mizely i kapličky a křížky, které stály v cestě. Na svažitých polích meze bránily erozi – odnášení půdy z polí deštěm nebo větrem. Bez nich teď byla na mnoha místech svrchní nejúrodnější část půdy odplavována bez omezení. Špatnou kvalitu půdy pak vylepšovalo obrovské množství hnojiv, jejichž nadměrné používání ovšem mění přirozené podmínky místa a škodí životnímu prostředí.

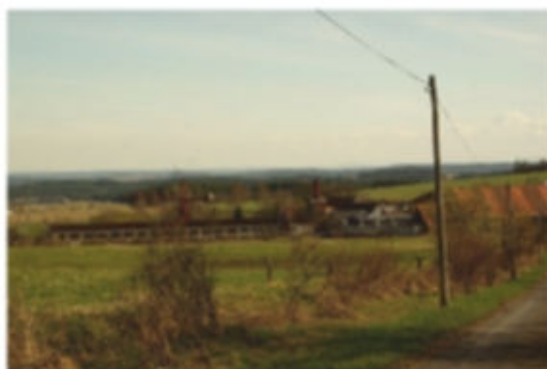
Jaké rostliny se řadí mezi pícniny? K čemu se pěstují?

Rostliny a eroze

Erozi ovlivní i druh rostliny, který se na konkrétním místě pěstuje. Čím rostou plodiny hustěji, tím více jejich kořeny zpevňují půdu, a tím menší šanci má dešťová voda nebo vítr zem odnést. Nejvíce proti erozi tedy působí tráva na loukách a pastvinách. Z polních plodin jsou nejlepší pícniny, o něco horší obiloviny či řepka. Nejmenší protierozní schopnost mají plodiny, které se sejí či sází do širokých řádek – kukuřice, brambory nebo cukrová řepa. Ty by nikdy neměly být pěstovány na svazích, kudy voda teče nejrychleji a s největší silou a dokáže odnést nejvíc úrodné půdy.

JZD často pro své potřeby zabralo opuštěné zámky a bývalé poplužní dvory. Pro zcela nový způsob hospodaření bylo však potřeba vybudovat i nové stavby.

A tak například v Cebivi byl zámek dlouhá léta využíván jako jídelna a kuchyně JZD a v zámeckém parku byly postaveny obrovské nevzhledné zásobníky obilí či krmiv, přístřešky pro stroje a další hospodářské budovy. Traktorová stanice byla také ve Dvoře Krasíkov. Na okrajích větších obcí se stavěly celé nové areály JZD a dodnes nás právě tyto stavby upoutají při pohledu na ves jako první. JZD často svým pracovníkům nabízela zaměstnání i s ubytováním a tak byly v Černošíně, Svojšíně, Kokašicích, Cebivi, Záchlumí, Lestkově či Bezručicích postaveny vícepatrové moderní bytovky. Časem byly i některé venkovské domy přestavovány na modernější typy, které se do původní zástavby příliš nehodily. Bytovky, moderní rodinné domy, nově postavené budovy prodejen a dalšího vybavení obcí, areály JZD a na druhé straně stále víc chátrající kostely i některé domy vytvářely nový vzhled zdejších vesnic.

Malé vísky naopak v této době jistým způsobem začali zachraňovat chalupáři. Divoká a hodně opuštěná krajina s hlubokými údolími potoků byla objevena návštěvníky ze vzdálenějších míst a část z nich se zde na víkendy usadila. V době, kdy chataření a chalupaření přišlo do obliby. Někteří dávali přednost chatám, které se stavěly v nejmalebnějších částech území podél potoků, někteří začali opravovat staré chalupy v odlehlých vsích.

Po dlouhé době přinesl velké změny rok 1989. Krátce poté byla zrušena JZD. To bylo dobré pro zdejší krajinu, ale méně pro obyvatele. V následujících letech vzniklo více malých družstev a farem, které najednou zaměstnávaly méně lidí. Zároveň přestalo fungovat nebo alespoň omezilo činnost i hodně velkých podniků v okolních městech (Stříbro, Tachov, Planá), kam dříve také dojížděli za prací. A tak mnoho zdejších lidí o práci přišlo a najít novou nebylo a dodnes není vůbec jednoduché.

Co se stalo v roce 1989, že to znamenalo tak velký obrat v životě všech lidí v České republice?

Putování po lokální trati

Když si povídáme o historii Konstantinolázeňska a lidech, kteří zde žili a pracovali, není možné se nezmínit o minulosti a současnosti lokální železniční trati z Pňovan do Bezručic a také o tom, jaký vliv měla tato trať na životy lidí a rozvoj celého regionu.

Stavba této železniční trati byla zahájena v roce 1899. Je nutné říci, že v této době nebyla stavba takového rozsahu vůbec jednoduchou záležitostí. Na stavbách železničních tratí pracovali zejména sezónní dělníci, kterým se říkalo „trhání“. Tito trhání se za práci většinou stěhovali s celými rodinami. Zaměstnavatelé se o jejich ubytování vůbec nestarali, a tak rodiny žily v naprosto úžasných podmínkách narychlo postavených chatrčí. Jen ti majetnější si mohli dovolit ubytování někde na statku. Zaměstnavatelé tehdy většinou využívali zákonem stanovenou nejdelší pracovní dobu 12 hodin, bez započítané doby přestávek! Stovky dělníků na stavbách parních železnic přemisťovali za pomoci primitivního vybavení (kolečka, lopaty a koňské drážky) během krátké doby často milióny kubíků zeminy. Na kamenické práce a ražbu tunelů pak byli většinou najati odborníci ze zahraničí, hlavně Italové.

Stavba šla natolik rychle, že už 6. června 1901 byla na trati slavnostně zahájena pravidelná doprava. O prvních letech provozu dráhy toho moc známo není. Na trati pendlovalo několik smíšených vlaků (nákladní vlak s přepravou cestujících). Nejvyšší rychlost na trati byla 25 km v hodině, avšak té přetížené vlaky s úspornými, ale málo výkonnými lokomotivami ani nedosahovaly. Nelze se

tedy divit dobovým vtipům o babičkách, které než by jely drahou dráhou, raději jdou pěšky, když pospíchají. Cestující školní mládež se prý zase někdy bavila předbíháním vlaku v zatáčkách. Ale i tak dráha ve své době znamenala velký pokrok pro tento kraj. Na Bezručicko se snadno dostaly suroviny, zejména uhlí. Stejně tak se zjednodušil odvoz dřeva, zemědělských produktů a čediče z lomu na Hradištském vrchu.

Dokážeš vyjmenovat všechny zastávky na železniční trati Pňovany – Bezručice?

Ve třicátých letech dvacátého století byly, se zvyšující se konkurencí ze strany autobusové a automobilové dopravy, původní parní smíšené vlaky nahrazeny vlaky motorovými. Doprava železniční se tak zrychlila a díky nižším nákladům přibýlo i více spojů. Doba, za kterou vlak ujel celou trať, se snížila z 90 minut na pouhých 50 minut (v současné době zvládne vlak cestu z Pňovan do Bezručic za 40 minut).

Největší rozmach pro železniční trať z Pňovan do Bezručic nastal v šedesátých letech a trval do konce osmdesátých let minulého století. Se vznikem Hracholuské přehrady přibýlo v regionu mnoho chatových osad a chalup. Díky tomu se, zejména v letních měsících, zvýšil výrazně zájem o osobní železniční dopravu v regionu. Velký rozvoj zaznamenala v této době také nákladní železniční doprava. Většina nákladních vlaků směřovala do podniku Agroservis v obci Trpísty, kde byl sklad zemědělských hnojiv pro celé Stříbrsko. V sedmdesátých letech došlo také k celkové rekonstrukci trati, bez které by se nejspíš lokálka dnešních dnů nedožila.

Úkoly ke druhé kapitole

Vžijte se na chvíli do role historiků a archeologů a ve skupině zrekonstruujte podobu některého ze zdejších hradů. Kreslete nebo vytvářejte koláž na velký arch papíru. Ztvárněte celou podobu hradu, pojmenujte jednotlivé budovy a stručně k nim napište, k čemu sloužily. Jednu z budov nebo jen místnost rozpracujte podrobněji. Vymyslete a vytvořte, jak byla zařízená, co se v ní odehrávalo a do scény umístěte i postavy lidí v dobovém oblečení a s typickými účesy. Nezapomeňte k celému dílu napsat jméno hradu a období, které jste ztvárnili.

Jako vědci byste měli vycházet z přesných informací, které se vám povedou o vašem hradu najít, stejně tak by co nejvíce odpovídající skutečnosti mělo být i zařízení místnosti a vzhled lidí.

Uspořádejte přehlídku nebo výstavu vašich výtvarů a spolužákům podejte o vašem díle krátký výklad.

Zjisti, kde se narodili tví rodiče nebo alespoň jeden z nich. Najdi si toto místo na mapě a změř, jaká je jeho vzdálenost od místa, kde nyní žijete. Jak velká je tato vzdálenost? Porovnej svůj výsledek se spolužáky.

Najděte fotografii nebo pohlednici některého místa ve vašem okolí, která je alespoň stejně stará jako vy. Vyhledejte stejné místo a vyfotografujte ho nebo pečlivě nakreslete.

Najdete rozdíly mezi vzhledem místa na starém obrázku a na vašem současném? Sepište je a spolu s oběma obrázky vystavte. Porovnejte svá zjištění se spolužáky.